

BLOEDRODE DAGERAAD

HANS VAN DE VEN

**BLOEDRODE
DAGERAAD**

**DE TWEEDE WERELDOORLOG
EN DE GEBOORTE
VAN HET MODERNE AZIË**

Nieuw Amsterdam

Eerste druk 2026

© 2026 Hans van de Ven

Oorspronkelijke titel *Blood Dawn: World War II and the Making of Modern Asia*

Oorspronkelijke uitgever Basic Books

© 2026 Nederlandse vertaling Pon Ruiter/Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan. *All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.*

Tekstredactie Joke Jonkhoff

Correctie Marian van Eekelen

Register Ewout van der Hoog

Omslagbewerking Paul Pollmann

(naar het ontwerp van Caroline Priestle)

Omslagbeeld Slag bij de Khalkhin Gol, Wikimedia

Kaarten Barking Dog Art

Auteursfoto Elodie Giuge

NUR 686

ISBN 978 90 468 2806 9

www.nieuwamsterdam.nl

Nieuw Amsterdam maakt deel uit van Park Uitgevers

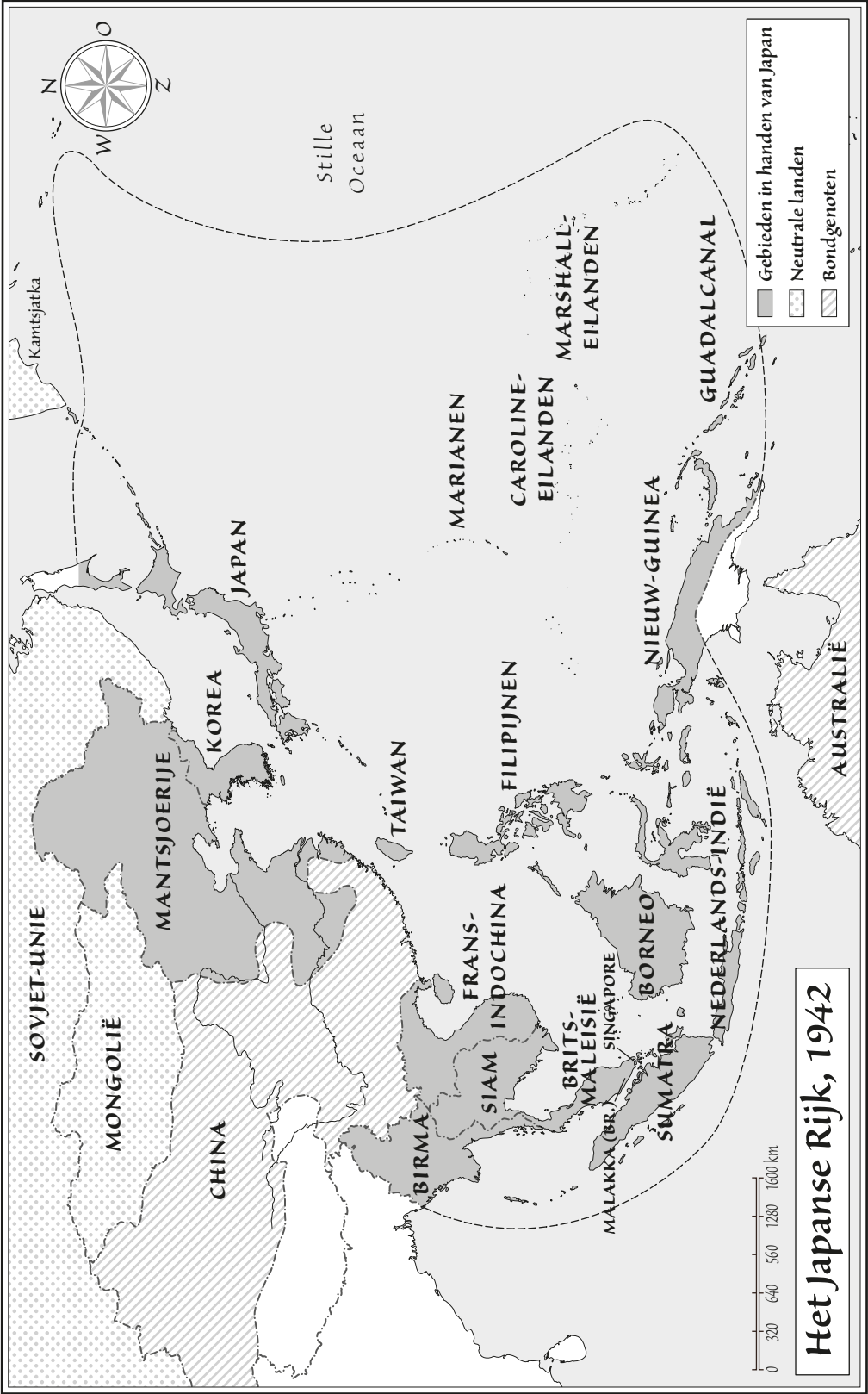

Inhoud

	Opmerking over transliteratie	7
	Kaarten	9
	Inleiding	15
1	De herschikking van Azië, 1800-jaren dertig	21
2	Politieke bewustwording, eind negentiende eeuw-jaren dertig	47
3	Eerste grote aanval Japan, 1937-1939	75
4	Naar het zuiden: Tweede grote aanval Japan, 1939-1942	97
5	De Quit India-opstand, 1942	124
6	Mobilisaties	145
7	De ‘wrede storm der oorlog’	171
8	Derde grote aanval Japan: Ugo en Ichi-Go; Japan brandt, 1944-augustus 1945	195
9	De gruwelen van de vrede, augustus 1945-zomer 1946	224
10	De afgrond: machtsvacuüm, 1946-1949	256
11	Machtsvertoon, 1950-1954	290
12	Bandoeng, 1955	316
	Tot besluit	341
	Dankwoord	348
	Beeldverantwoording	350
	Noten	351
	Register	387

Opmerking over transliteratie

Ik gebruik het inmiddels algemeen gehanteerde Hanyu Pinyin-systeem voor het weergeven van het Chinees en het Hepburn-systeem voor het Japans. Bij Chinese en Japanse namen wordt eerst de achternaam en dan de voornaam genoemd. Mao is dus een achternaam, Zedong een voornaam. In Indonesië zijn er diverse systemen. Achternamen staan niet vast en namen die uit één woord bestaan zijn heel gewoon. Af en toe maak ik bij de spelling een uitzondering voor ingeburgerde Engelse versies van namen, zoals Chiang Kai-shek, en Hongkong, die in het Hanyu Pinyin respectievelijk Jiang Joeshi en Xianggang zouden heten.

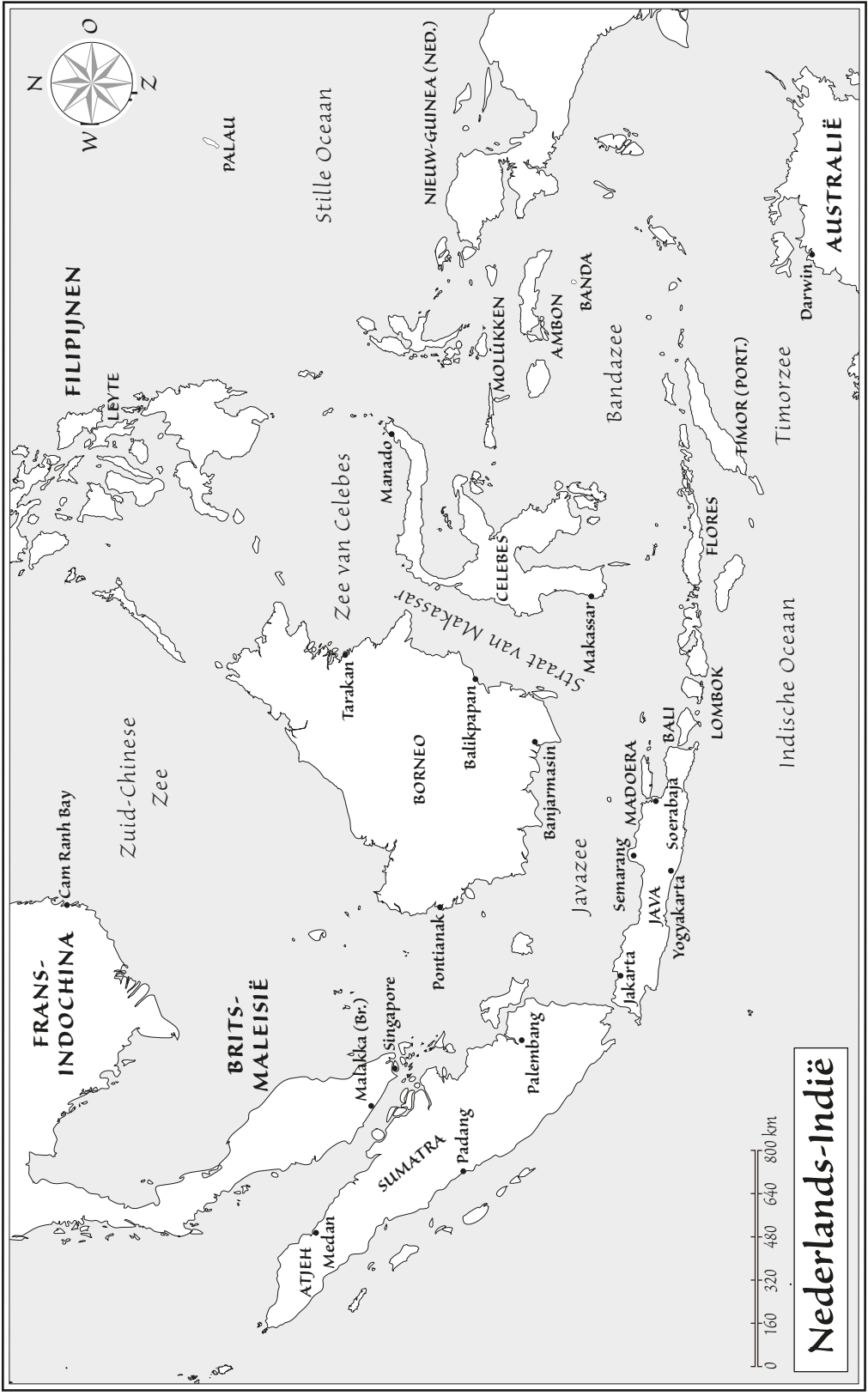

Het Japanse Rijk, 1942

China

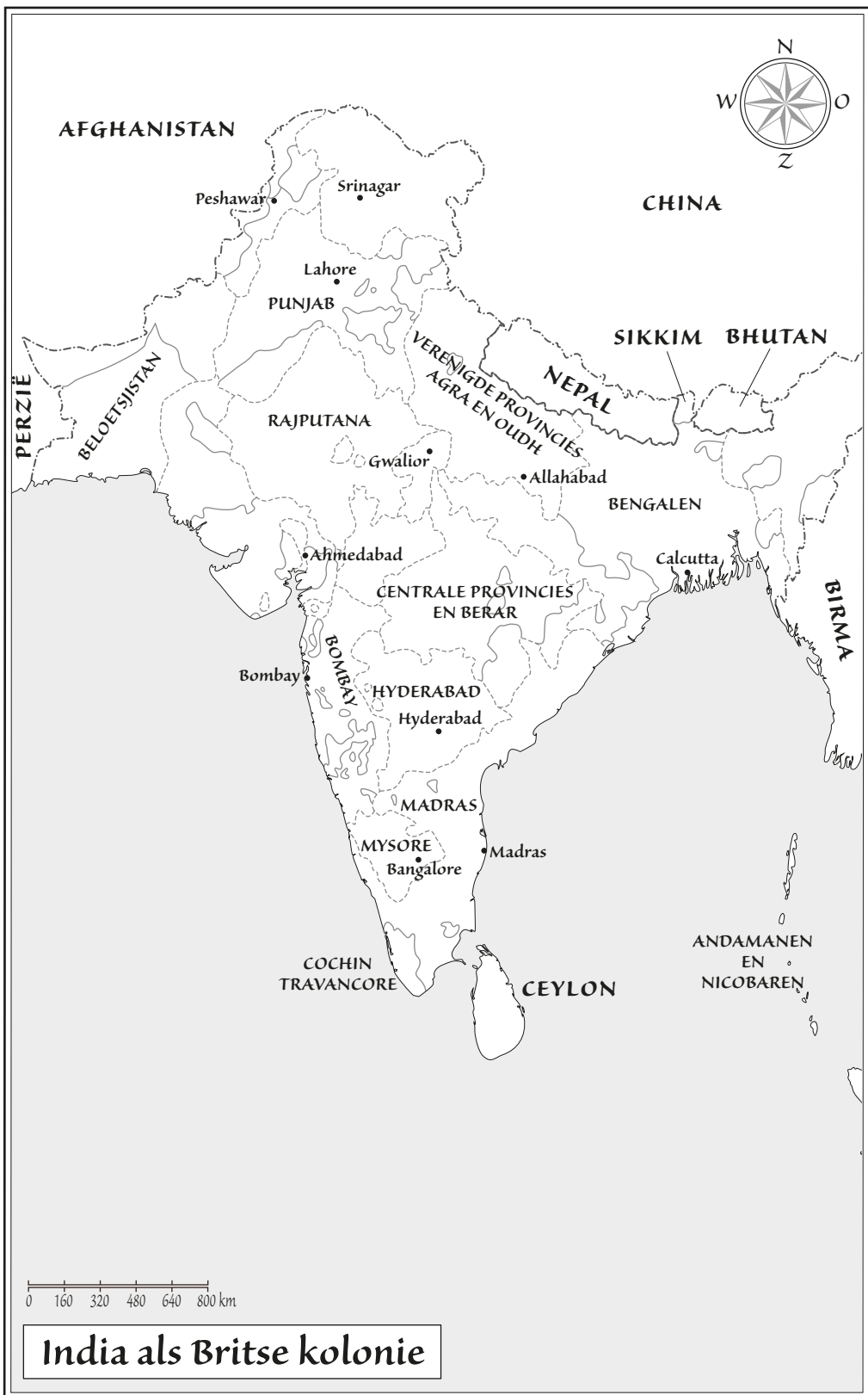

Nederlands-Indië

0 160 320 480 640 800 km

India als Britse kolonie

Inleiding

In het Westen wordt de Tweede Wereldoorlog op scholen, in musea en in speelfilms doorgaans afgeschilderd als een conflict waarbij het de Geallieerden dankzij immense offers uiteindelijk is gelukt om de overwinning te behalen op de tomeloze agressie van Duitsland en Japan. In deze vertrouwde versie van de oorlog zijn de gevechten in Europa begonnen toen Duitsland in september 1939 Polen binnenviel. In mei 1940 verhevigde de strijd, want toen stuurde Duitsland de Wehrmacht naar het westen en werden Nederland, België, Luxemburg en Frankrijk verslagen. Het Verenigd Koninkrijk wist het Duitse offensief af te slaan dankzij de onverzettelijke toespraken van Churchill, zijn superieure luchtmacht, radartechnologie en de gunstige geografische ligging, achter de beschermende barrière van het Kanaal en de Noordzee. Vervolgens stelden de Verenigde Staten, die op 6 december 1941 door de Japanse aanval op de marinebasis Pearl Harbor bij de oorlog betrokken waren geraakt, de overwinning van de Geallieerden veilig door rond de 16 miljoen man te mobiliseren en de enorme productiecapaciteit van het land in dienst van de oorlog te stellen. Op 6 juni 1944 voerden de Geallieerden een grootscheepse landing uit op de westkust van Frankrijk, terwijl in het oosten het Rode Leger doorstootte in de richting van Berlijn, en eigenlijk was de oorlog zo goed als voorbij toen Duitsland zich op 7 mei 1945 overgaf. Bij dit standaardverhaal draait het voornamelijk om Europa. De Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk zijn daarin de heldhaftige redders van vrijheid en democratie, terwijl de Sovjet-Unie een belangrijke, maar ondergeschikte rol speelt.

Maar als je vanuit Aziatisch perspectief naar de oorlog kijkt, krijg je er een heel ander beeld van. Het conflict gaat dan veel meer lijken op de Eerste Wereldoorlog in Europa, die het einde betekende voor

drie keizerrijken – de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije, het Ottomaanse Rijk en het Rusland van de Romanovs. Door die oorlog ontstonden nieuwe naties in het oosten en zuiden van Europa, en ook in het Midden-Oosten. Het desintegreren van deze drie rijken zorgde voor een klap die de rest van de eeuw door is blijven dreunen en zich ook nog in de volgende laat gelden, zoals blijkt uit de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en de conflicten tussen Israël en zijn burens.

Ook in Azië heeft de Tweede Wereldoorlog drie rijken ten onder laten gaan – dat van de Britten, de Nederlanders en de Fransen – en zijn ook hier nieuwe landen ontstaan: Vietnam, Laos, Cambodja, Indonesië, Birma, India, Ceylon (Sri Lanka) en Pakistan. Ook hier zijn de gevolgen van dat conflict nog steeds voelbaar. De Straat van Taiwan, de gedemilitariseerde zone langs de 38e breedtegraad in Korea en de Zuid-Chinese Zee, zijn de meest opvallende conflictgebieden die door die oorlog zijn ontstaan en kunnen nog steeds ernstige problemen veroorzaken.

Als je de Tweede Wereldoorlog vanuit dit Aziatische perspectief beziet, draaide het in die oorlog dus niet om het verslaan van de Asmogendheden, maar om het transformeren van een groot gebied waar Europese rijken geruime tijd de lakens hebben uitgedeeld in een gebied waarin zelfstandige landen het voor het zeggen hadden. Voor veel politieke, culturele en intellectuele leiders in Azië was het doel van de oorlog niet om de agressie van Japan te weerstaan. Dat doel was hun land bevrijden van het imperialisme, de schade herstellen die door de koloniale overheersers was toegebracht aan samenleving en economie, en het zelfvertrouwen terug te winnen dat hun elite door de wetenschappelijke en technologische superioriteit van het Westen goeddeels was kwijtgeraakt. Vandaar de weigering van de Congrespartij in India om de Geallieerden te steunen als India niet onafhankelijkheid in het vooruitzicht werd gesteld. Vandaar ook de woede in China omdat het land in de oorlog een bijrol kreeg toebedeeld. In Indonesië heetten Soekarno en andere nationalistische Japanners zelfs welkom, omdat ze die beschouwden als de beste manier om hun dromen over onafhankelijkheid te verwezenlijken. In Birma en in India trokken Aung San en Subhas Chandra Bose dezelfde conclusie en probeerden ze met de Japanners samen te werken en zo de macht van de koloniale heer-

sers te breken. In al die gevallen is het de onafhankelijkheidsbewegingen gelukt om hun samenlevingen een ander aanzicht te geven, een moderne economie op te bouwen en culturele tradities die ze verantwoordelijk achtten voor de neergang van hun samenleving een heel andere inhoud te geven.

In dat licht bezien was het hoogtepunt van de Tweede Wereldoorlog in Azië niet de capitulatie van Japan. De hoop van de koloniale mogendheden op het herstel van de situatie zoals die voor de oorlog had bestaan, een hoop die duidelijk doorklonk in de ceremonies rond de Japanse overgave, werd vrijwel meteen nadat het nieuws van die overgave tot iedereen was doorgedrongen de bodem ingeslagen.

In de Geallieerde strategie voor de periode na de oorlog zou Japan worden bezet door de Verenigde Staten, die ook een dominante rol zouden spelen in de hele Stille Oceaan. Het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Nederland zouden de koloniën die ze voor de oorlog hadden gehad terugkrijgen, en de Nationalisten van Chiang Kai-shek zouden regeren over heel China. Die opvatting haalde het eind van de zomer van 1946 niet. In China brak een burgeroorlog uit, in de Republiek Indonesië van Soekarno braken gevechten uit met de terugkerende Nederlanders, en in India liep het geweld tussen moslims en hindoes uit op wat je eigenlijk wel een burgeroorlog mag noemen.¹ Voor Azië was het einde van de oorlog tegen Japan niet zozeer een nieuw begin en niet eens een significante afname van het geweld als wel een nieuw hoofdstuk in de veel langer durende geschiedenis van verzet tegen koloniale overheersing. Pas met het bereiken van de onafhankelijkheid, aan het eind van de jaren veertig, eerst in India en daarna in China en Indonesië, eindigde een periode in de geschiedenis van Azië en begon de volgende.

In de decennia pal na de oorlog werden de koloniale rijken van Europa ontmanteld en kreeg de Koude Oorlog de wereld in zijn greep. Daardoor had het Westen weinig belangstelling voor de transformatie die in Azië gaande was. De prominente figuren binnen de antikoloniale bewegingen voorzagen een grootse toekomst, maar hun landen werden beschouwd als deel van de Derde Wereld, anders gezegd: achterlijk, arm, machteloos en overbevolkt. Maar in onze tijd zijn hun dromen bewaarheid geworden. De vier Aziatische tijgers – Zuid-

Korea, Taiwan, Singapore en Hongkong – hebben zich door het voorbeeld van Japan laten leiden en zijn op hun beurt krachtige economieën geworden. Na een pijlsnelle ontwikkeling, die al in de jaren tachtig is begonnen, is China nu de op een na grootste economie van de wereld. Met India gaat het dezelfde kant op, terwijl ook de economie van Indonesië een sterke groei heeft doorgemaakt. In een groot deel van Azië zijn de levensverwachting en de welvaart op gelijke hoogte gekomen met die in Europa en de Verenigde Staten, of zal dat binnenkort het geval zijn. Dit nieuwe Azië is voortgekomen uit de ingrijpende veranderingen die door de Tweede Wereldoorlog in gang zijn gezet, en inzicht in dat verleden is van essentieel belang als we iets willen begrijpen van de huidige diplomatieke spanningen in Azië, de opvattingen in deze landen over hun ontstaansgeschiedenis en de moeite die ze zich ook nu nog moeten getroosten om zich los te maken van hun koloniale verleden.

Dat is het voornaamste doel van dit boek. Door inzicht te bieden in de met elkaar vervlochten narratieven van de volken en landen in dit gebied, voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, wil dit boek een vollediger beeld van deze tijd bieden dan simplistische eurocentrische verslagen van de oorlog kunnen doen, en wil het daarnaast inzichtelijk maken hoe de Tweede Wereldoorlog in Azië werd ervaren en hoe men zich nu die oorlog herinnert. Zonder dat inzicht is de opkomst van Azië in de twintigste en eenentwintigste eeuw niet te begrijpen en blijven de drijvende krachten die vandaag de dag de natiestaten van Azië aansturen ondoorgrondelijk. De manier waarop Azië zich van de westerse hegemonie heeft ontdaan levert ook nog eens een van de meest meeslepende verhalen op die er zijn. Verhalen waarin individuen, volken en samenlevingen het recht opeisten om het lot in eigen handen te nemen en hun eigen toekomst te bepalen, en vervolgens enorme gevaren trotserden om dat recht daadwerkelijk te verwerven en te beschermen.

Het verhaal in dit boek wil niets afdoen aan het belang van de strijd tegen nazi-Duitsland en een militaristisch Japan. We mogen allemaal dankbaar zijn dat we niet leven in een conform hun ideologie vormgegeven samenleving. Maar in de meeste geschiedenissen van de Tweede Wereldoorlog staat het Westen op de centrale plaats en is

de hoofdrol dus weggelegd voor de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, met ook nog wat aandacht voor de gruwelen in Oost-Europa. En dan wordt een oorlogsgebied veronachtzaamd dat grote invloed heeft gehad op de geschiedenis van de wereld, terwijl die invloed ook nog eens met de dag groeit. Door in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog Azië de plek te geven die het toekomt, krijgen we een vollediger, genuanceerder beeld van het conflict en beseffen we des te beter hoe groot de wereldwijde impact van deze oorlog is geweest.²

